

მოსწავლის  ბიბლიოთეკა

იროდინოვ ევლოვვილი

უბედური ქორბუდა და სხვა მოთხრობები



ილუსტრატორი თემურ ფხიკიძე



ბაკურ სულაკაურის
გამომცემლობა

სარჩები

ორი ოზოლი	5
მეცხვარე ალექსი	29
კაკანათი	32
ჩვენი შალი	36
მეზვრე	38
შემომიკალ?	49
ნაძვის წრემღეები	55
კურდღლაობა	58
რას გალოშს შაშვი?	62
გულადი ბიჭები მარწყვზე	65
ჩვენი ნიშა	70
„ზღვენია“	74
ფიპო	79
ია	83
ჭკვიანი შასარა	87
ბებნას თავგადასავალი	94
„მამ ჰო-ჰო!“	101

რად მიყვარს ალაზანი.....	109
ჩვენი ფუძეფლია.....	111
უბედური ქორბუდა.....	117
მწყემსი გავნა.....	125
მიშველე, რისკარ!.....	133
„გენაწვალოს პაპა“.....	140
კალოზე, ზაჭონო მასწავლებლო!.....	147
ჩახმახოს წინდა.....	150
გოგის დოღი.....	158
უი, ჭარავ, ჭარაო!.....	163
ქაჭის ზანარი.....	175
სანყალი ზიჯიკო.....	189
ნადიროზა.....	196
ბეზიას მელია.....	204
საკვლეველი.....	212
შობის ხე.....	223
პირველი ჭამაგირი.....	231
მოვიჭანე.....	240
პირველი ყვავილი.....	253
რთველი.....	257
ნაძვი „ლაძაზო“.....	263

ორი ოზოლი (ამბავი)

8 ამთარია... შუადღე გადასულა. სუსტი მზე ოდნავ ეკარება მთის თეთრ მწვერვალებს. ცივმა ნიავმა დაჰბერა, თოვლმაც შრიალით მისცა პასუხი, მაგრამ მალე გატრუნა სული და ქვებუდანად* გზავნიდა სიცვივის ნაპერწკლებს ჰაერში. ქუჩებზე ფეხოსანთ ნაბიჯს უმატეს, ეტლები გააჩქარეს. კვამლი ბურჯულ-ბურჯულად ამოდოდა ბუხრებიდან. სწორედ ამ დროს ორი ძონძეში გახვეული არსება იდგა სამსართულიან სახლის აივნის ქვეშ. ეტყობოდათ, რაღაც თათბირში იყვნენ.

– არა, გოგო! – თქვა ერთმა მათგანმა, – ამ სახლთან ტყუილად გავჩერდით, აქ ნუ შევალთ.

– რატომ? – მიუგო ცაცამ. – ამ სახლში, როგორც ეტყობა, მდიდრები უნდა ცხოვრობდნენ და...

– ეგ მართალია, – ჩამოართვა სიტყვა პირველმა ცაცას, – მაგრამ გუშინ ხომ ნახე, სწორედ ამისთანა სახლი იყო, ბიჭებმა რომ გამოგვყარეს.

აბრანძულ-დაბრანძულებმა** დაათვალიერეს სახლი,

* ქვებუდანი – „ჩუმი ვერაგი“ (საბა), ქვეშქვეშა; ქვედაბუნად გზავნიდა – ჩუმად, ვერაგულად გზავნიდა.

** აბრანძულ-დაბრანძული – ჩამოკონკილ-ჩამოძონძილი.

რომელიც მედიდურად გადმოჰყურებდა განიერ ქუჩას და რომლის მცხოვრებნიც რალაცნაირ ზღაპრულ არსებად წარმოიდგინეს.

– მგონი, თვითონ ეს სახლი იყო...

კვლავ არ დასცალდა ცაცას სიტყვის დამთავრება, რომ აივნიდან მოისმა მრისხანე ხმა:

– ეი, თქვე მანანალეზო, კიდევ მოეთრიენით? დაიკარგეთ აქედან, თორემ რაც გუშინ დაგაკლდათ, ახლა შეგისრულებთ!

აივანზე გადმომდგარიყო მოსამსახურე ბიჭი, ცოცხი ხელში ეჭირა და აივანს გვიდა. მეორემ, რომელიც ფანჯარაზე შემდგარიყო და შუშებს წმენდდა, ბანი მისცა თავის ამხანაგს.

– ჯოხი მაგათ, თევდორე, ჯოხი! აბა, მაგათ შიშით კაცს ვერა გაუშვია-რა ეზოში. ეგენი მოიპარავდნენ გუშინ ტაშტს, სხვა ვინ იქნებოდა.

– და ჩვენ კი გვაზღვევინა ხაზეინმა*, – თქვა თევდორემ; მოიმარჯვა ხელში გრძელი ცოცხის ტარი და კიბეზე დაეშვა. უბედურებმა ერთი ფეხით გაასწრეს გადმოქნეულ ჯოხსა და მუხლამდის თოვლში გადაერივნენ. ბიჭიც აღარ გამოეკიდა და ლანძღვა-გინებით ავიდა ისევ აივანზე.

აქ ცოტა ხანს შევწყვეტთ ჩვენს მოთხრობას და მოკლედ გაუწყებთ ამ გოგო-ბიჭის წარსულს.

ცაცა და ვანო და-ძმანი იყვნენ. პირველი იყო შვიდი წლისა, მეორე ორი წლით უფროსი იმაზე.

* ხაზეინი – (რუს.) მამასახლისი. ამ შემთხვევაში, ბინის პატრონი.

მამა მათი ზალიკო და დედა მარიამი სოფელ ყორეთის მცხოვრებელნი იყვნენ.

გამრჯე ზალიკომ ყაირათიანი ცოლისა და უფროსი ვაჟის, ლექსოს შემწეობით, უკან წასული ოჯახი წინ წამოსწია. ცხოვრობდნენ ისე, როგორც უმამულო გლეხს შეეფერებოდა; რადგანაც ზალიკო ჯერ ისევ გამოუცდელი იყო, როდესაც მამა მოუკვდა და ერთი დღის ვენახი მედუქნემ ვალში ჩამოართვა, დიდ ხანს იყო შევიწროებაში. „გული მიკვდებაო, – იტყოდა ხოლმე ზალიკო, – როდესაც მედუქნის ცოლ-შვილს ვხედავ ჩვენ შინა-ვენახშია“.

– ედვას შენი ცოდვა, ვინც შენ ეგ ხელიდან გამოგაცალა. აბა, სად გაიხარონ ჩემმა შვილებმა? კინს* ვერსად აწყვეტავენ, რომ უნდოდეთ, კინს! ტაბარუკი** კაცი სოფელში გასაჩენი არ არის, აბა, შენი ჭირიმე, ხვალ რომ გადავბრუნდეთ და დავიხოცოთ, რა უნდა დარჩეთ ჩვენს შვილებსა? რით უნდა შეინახონ თავი? შენსავით სხვის კარზე უნდა გამოიზარდნონ წვითა და დაგვით და თავისი დღენი სხვის სამსახურში დალიონ?! ან, ვინ იცის, ორი ძმა ერთად აღარა დგება ამ დროში, ღმერთმა კი დღე მისცეს ჩემს ლექსოსა და ვანოს, ხვალ რომ დაშორდნენ ერთმანეთს, ერთი ქოხის მეტი რა გააჩნიათ? ერთი რომ აქ დაფუძნდეს, მეორე საითლა წავიდეს, გეთაყვანე? არა, არა, უნდა წელეებზე ფეხი დავიდგათ, ჯანი უნდა

* კინი – ყურძნის მტევნის პატარა შტო მარცვლებიანად.

** ტაბარუკი – უქონელი, ღარიბ-ღატაკი.

გავიგდებინოთ და ჩვენს შვილებს კი ერთი-ორი ადლი* მამული შევძინოთ როგორც იყოს.

– „დავწვრილშვილდი – დავინიე, დამეზარდენ – ავინიეო“, – უპასუხებდა ამაზე ზალიკო იმედიანად. – ვენაცვალე ღმერთს, ლექსო მომესწრო, მალე ვანოც შეძლებს სახრის აღებას და სამოსახლოსაც შევიძენთ და სავენახესაც.

თითქმის ყოველ საღამოს, როდესაც დამაშვრალი ზალიკო წამონვებოდა დარაკრაკებულ** ეზოში, ცოლსა და ქმარს ამისთანა მუსაიფი ჰქონდათ ხოლმე. მერე შეუდგებოდნენ ამის ფიქრს, როდის დავაქორწინებთ ლექსოსაო, როგორი ქალი ვითხოვოთ და სხვა ამისთანები. მაგრამ ნათქვამია: „კაცი ბჭობდა, ღმერთი იცინოდაო!“ სწორედ ასე დაემართათ მომავლით აღფრთოვანებულ ჩვენს ზალიკოსა და მარიამს.

ქ-ს მხარეს უბედურება ეწვია. ოთხ წელიწადს ზედიზედ მოსავალი არ მოვიდა. დაიმშა აგრეთვე სოფელი ყორეთიც. სანყალი ზალიკო სრულიად მოუმზადებელი დახვდა ამგვარ შემთხვევას. დღიური მუშა იყო და, ერთს დღეს თუ ხელს არ გაიქნევდა, მისი ცოლ-შვილი მშიერი უნდა დარჩენილიყო. ახლა რაღა ქნას? სამკალი არავისა აქვს და სათოხნი. პურის ჭამისათვისაც კი აღარავინ იშველიებდა! ყველას თავისი თავი გასჭირვებოდა. მაგრამ ეს არ აკმარა ბედმა ზალიკოს, ლექსო, ეს „ოჯახის დე-

* ადლი – სიგრძის საზომი ერთეული, დაახლოებით უდრის 1 მეტრს.

**დარაკრაკებული – (კუთხ.) ქართლ., კახ. დასუფთავებული, დაკრიალებული.

დაბოძი“ ლექსო, სალდათად წაიყვანეს. მერე, რა დროს! მაშინ, როდესაც „დანა ყელთან ჰქონდა მიბჯენილი“.

– ვაი, რა უდრო-უდროდ ჩამომაცალეს მარჯვენა! ვამბობდი, ერთ-ერთი სახლში დავტრიალდებით, მეორე ან ქალაქისკენ წავა, ან ლეკში, ეგებ ერთი-ორი გროში ვიშოვოთ-მეთქი და დახე, დახე რა მოგვივიდა! ვის მივატანო? რა წყალში ჩავვარდე? წავიდე საითმე სამუშაოდ, აქ ცოლ-შვილი ვის ანაბარა დავტოვო, მერე მაშინ, როცა ერთი მუჭა არა აქვთ-რა! ან ხელი როგორ მოვანვდინო იქიდან ან ხმა? კაცს ჯანი მთელი ჰქონდეს, მკლავში – ძალა, მუხლში ღონე და შინ ცოლ-შვილი კი მშიერი ეხოცებოდეს! გაგონილა?! არა, არა! ყველაფერი მინახავს, ყველაფერი, ერთი წისქვილის ბორბალი არ დატრიალებულა ჩემს თავზე, თორემ სხვაფრივ ყველა ტანჯვა გამომივლია და, ასეთი კი არასდროს. ოჰ, ღმერთო! რად აილე ჩვენზე ხელი? რად გაგვიწყვიტე ვარცლში სეფისკვერი?

ასე მოსთქვამდა გულდაკოდილი, გულხელდაკრეფილი ზალიკო და მიაპყრობდა ცრემლიან თვალებს სახლის პირდაპირ, პატარა მთის წვერზე აშენებულ ეკლესიას.

შემოესმოდა ზალიკოს ამ დროს ტირილი პატარებისა, რომელნიც შეჰქნაოდნენ დედას და სთხოვდნენ პურს. თითქოს ლახვარი დაუტარეს ზალიკოს გულ-ღვიძლსაო, ისე დაეპრანჭებოდა ხოლმე სახე, დააშტერებდა თვალებს პატარებს, მაგრამ ისევ მალე მოარიდებდა პირს და მოჰყვებოდა ჩუმად ქვითინს. რასაკვირველია, არც მარიამი იყო ამ დროს მოსვენებაში. დევივით დედაკაცი,

რომელზედაც მეზობლები იტყოდნენ ხოლმე: „კაი ვა-
ჟკაცს შეეჭიდებაო“, – ჩამოლხვა, თვალები ჩაუცვივდა
და ოდესღაც ლაჟღაჟა ლოყებს სიყვითლე გადაეფა-
რა. დარდისაგან გონება დაუჩლუნგდა და მკვირცხლი,
ყველაფერში მოაზრებული მარიამი, ახლა ძლივსლა
დალახლახებდა დანით ხელში და ბოლჩით ილღიაში სო-
ფლის ორლობეებსა და ბაღჩებში ჭინჭარ-მხალ-ხაჭიჭო-
რას საკრეფად და ამგვარად ორი-სამი დღის მშვივრები
უმარილო წყალში მოთუთქული ბალახით იბრუნებდნენ
სულს. თანდათან ამისთანა კვების სახსარიც ილეოდა და
დიდით პატარამდე მოჩვენებას დაემსგავსნენ. სანყალმა
ზალიკომ მხოლოდ ახლა გამოიმეტა თავის ერთადერთი
ოთხფეხი, პატარა ხბო, ორ მანეთად მიჰყიდა მედუქნე
ივანეს. შვილივით გაზარდა ზალიკომ ეს ხბო და მო-
მავალში დიდი იმედი ჰქონდა მისი, ისევე შესტრფოდა
თითქმის, როგორც თავის ღვიძლ შვილ ვანოს. თვით
ცაცასა და ვანოს ამ ხბოს გაყიდვით მოსწყდათ გუ-
ლიდან უსაყვარლესი ამხანაგი და ისედაც ნალვლიანი
მათი გული მწარედ მოინამლა. ოჰ, რა ხუჭუჭი ბალანი
ჰქონდა! რა ალერსიანი თვალები, რა საყელურით იყო
მორთული მისი კისერი! როგორ გვილოკავდა ხელებს
სიყვარულის ნიშნადო!

მედუქნე ივანემ ნაიყვანა მათი „კუდვარდა!“ მაგრამ
ამ ორის მანეთით რა მანძილი უნდა გაევლოთ ზალიკოს
ცოლ-შვილს. დუქნის კარებზევე უკანვე მისცა ივანეს ეს
ფული და სამაგიეროდ, ნახევარი კოდი პური გამოართვა.
ეს დღესა ჰყოფნიდა, ხვალ, ზეგ, ერთი კვირა, მერე?

მერე ისევ ან შიმშილით დავიხოცებით ან მხალ-ხაჭიჭორ-ლოლოცოფა გადაგვიტანსო. დიდხანს ებრძოდა ზალიკო ამ აზრს: ნავიდე თუ არა ქალაქისაკენაო. და ახლა კი გადანყვიტა, მაგრამ, მაინც გული სხვას ეუბნებოდა: „სად მიხვალ, რომ მიხვალ? – ეუბნებოდა ერთი გული, – შენს სოფელში სიკვდილი გერჩივნოსო“. ტკბილი ყოფილა სული, ტკბილი! ბოლოს მაინც მიატოვა ზალიკომ თავისი კოპნია ქოხი, საყვარელი სოფელი და მეზობლის ქირაზე მიმავალი ურმით ქალაქში ჩამოვიდა ცოლ-შვილით; მაგრამ სწორედ აქ ჰპოვა ზალიკომ ის, რასაც სოფლიდან გამოეცა. რკინიგზაზე, საცა ის მუშაობდა, ორთქლის მატარებელმა იმსხვერპლა. სწორედ ეს იყო მიზეზი იმისა, რომ დღეს ვანო და ცაცა სამათხოვროდ დადიოდნენ ქუჩა-ქუჩა; ესვე იყო მიზეზი, რომ ამდენ დარდ-ბოროტისაგან ისედაც ჯანგატეხილი მარიამი ლოგინად ჩავარდა.

– რა უნდათ, ვანო, იმ ბიჭებს ჩვენგან? – ჰკითხა ვანოს ცაცამ, როდესაც ისინი შედგნენ და დაინახეს, რომ ბიჭი აღარ მისდევდათ.

– ისა, ცაცა, რომ ნუ მათხოვრობთო.

– მაშ, რა ვჭამოთ, რომ არ ვითხოვოთ? არა, მაგისტვის არა. განა დედამ მოგვატყუა, რომ გვითხრა: ნადით, შვილებო, ითხოვეთ, ღვთისნიერი კაცი არსად არ დაილევა. ლუკმა პურს მოგანვდიანო? – ჰკითხა კვლავ ცაცამ.

– რა ვიცი, – უპასუხა ვანომ, – ჩვენ კი ვერაფერი ვიშოვეთ-რა და...

– იქნება მაგათ ასე ჰგონიათ, რომ ტყუილად ვთხოულობთ?

– როგორ თუ ტყუილად? – დაეკითხა თავის მხრივ ვანო.

– ისე რომ, გახსოვს მე, შენა და ნენე რომ „მათხოვრობიას“ ვთამაშობდით ხოლმე?

– მაშინ, ცაცა, ვხუმრობდით, ახლა კი მართლა ვთხოულობთ, მაშინ რად გვინდოდა, რომ გვეთხოვნა: მამა ცოცხალი გვყვანდა და დედაც ავად არ იყო.

ორივენი ჩააფიქრა ამ მოგონებამ. მერე შეხედეს ერთმანეთს და ცრემლებით აემღვრათ თვალები.

– სანყალი დედა! – წარმოთქვა ცაცამ ტირილმორეულის ხმით: – წუხელ გამომეღვიძა და ისე კვნესოდა, ისე, რომ ჰა! მერე რაღაც ლაპარაკი დაიწყო. მამას ელაპარაკებოდა; ასე ეგონა, მამა ისევ ცოცხალიაო. მე შემეშინდა და საბანში გავეხვიე.

– სიცხე ექნებოდა, ცაცა, შარშან შენც რომ ავად იყავ, ძილში რაღაცეებს ლაპარაკობდი. გუშინ და დღეს არა უჭამია-რა, წამო, ჩქარა, ვიშოვოთ რამე და წავუღოთ! – ცრემლების წმენდით თქვა ვანომ.

– არა, ვანო, დილას ვკითხე: დედი, ხომ არა გშინამეთქი – და არაო, წყალი კი ბევრი, ბევრი დალია, – უპასუხა ცაცამ.

– როგორ არ ეშივება, წამო, წავიდეთ, როდემდის უნდა ვიდგეთ აქა!

– აბა, საით წავიდეთ? – დაეკითხა ცაცა.

– აგერ, იმ ქუჩას დავეყვით, – თქვა ვანომ და გაიწოდა ხელი ერთი ვინრო ქუჩისაკენ. ორივენი გავიდნენ იმ ქუჩაზე და გაჩერდნენ ერთი სახლის წინა. ხედავენ:

ცაცას ტოლა ქალი შემჯდარა ფანჯარაზე, მარჯვნივ მოუსვამს ერთი მუჭა ძაღლი, პატარა ფინია, მარცხნივ – ბოხვერა კატა, რომელნიც რძეში ჩამტვრეულს პურს შეექცევიან. ვანომ ერთი ჩაახველა, პატარა ქალბატონმა გადმოიხედა ძირს და დაუნყო ამაყად ყურება, თითქოს ეუბნება: „მე გიშერაცა მყავს და ციცუნიაც, ხედავთ, ვაძლებ რძითაო!“ მერე მიუტია გიშერა, რათა ეჩვენებინა მათთვის მისი უნარი, გიშერამ უფრო დაინკმუტუნა, ვიდრე დაჰყეფა.

– ნამო აქეთ, ნამო, ძაღლმა არ დაგვგლიჯოს! – გამოსნია ხელით შეშინებულმა ცაცამ ვანო.

– ნუ გეშინია, ცაცა, ფანჯარას ხომ ვერ გამოამტვრევს? – მიუგო ვანომ და შემდეგ დარცხვენით მიმართა პატარა ქალბატონს: – გვაჩუქეთ რამე, ობლები ვართ!

– დედა შინ ავათა გვყავს! – დაუმატა ცაცამ, მაგრამ პატარა ქალბატონს არც კი გაუგონია მათი სიტყვები. ის იცინოდა, უხაროდა გიშერას ყეფა და უფრო ასისებდა*. ამ დროს მეორე ოთახიდან გამოვიდა შუახნის ქალი, ძილისაგან თვალებშეშუპებული. ეტყობოდა, მოსვენება დაეფრთხოთ მისთვის, ქალმა სამდურავით მიმართა პატარა ქალბატონს, რომელიც ტაშისცემით ახალისებდა გიშერას.

– არ გცხვენია, ნინიჩკა, რა ხმაურობაა? „მამაშა“ და „პაპაშა“ გამოალვძიე!

– მერე რა, რა ჩემი ბრალია? – იცრუა ნინიჩკამ. – აგერ, იმათ ააყეფეს გიშერა!

* ასისებს (უსისიანებს) - უქსევს; ძაღლს საყეფად საკბენად, აქეზებს

– აბა, ვინა? – ჰკითხა ქალბატონმა.

– აგერ, გადაიხედე, ფანჯრის ქვეშ ვინა დგანან? – უპასუხა ნინიჩკამ და თანაც ვანოსა და ცაცაზე მიუთითა. ქალმა გადაიხედა და მართლაც ჩვენი მათხოვრები დაინახა, რომელნიც ელოდებოდნენ: ან ახლა გადმოყოფენ მონყალე ხელს, ან ახლაო, მაგრამ, მათდა საუბედუროდ, მონყალე ხელის მაგიერ გადმოეყუდა თმააბურძგვნილი თავი განრისხებული თვალებით.

– ჰაი, თქვე მხეცებო, მხეცის შვილებო, როგორ გაბედეთ ამისთანა თავხედობა? თქვე ქუჩა-ქუჩა მათრე-ვლებო! დაიკარგენით აქედან, თორემ დაუძახებ ბიჭებს და სულ კისერში ცემით გავარეკვინებ!

ვანომ და ცაცამ განაბეს სული და ცივად მოშორდნენ იმ სახლს. მიდიან თავჩალუნულები, გულდანყვეტილები. უცებ უკანიდან მოესმათ სიცილ-ხარხარი. მიიხედეს და დაინახეს ორი ყმანვილი და ორი ქალი. მათ ცაცასა და ვანოს ახლო გაუარეს, მაგრამ ბედნიერებას დაებრმავებინა მათი თვალები და ცაცასა და ვანოს სამონყალოდ განვდილი ხელი ვერ შენიშნეს. იქვე, რამდენიმე ნაბიჯის სიახლოვეს ეკლესია იყო, ჩვენი პატარები მივიდნენ და მიეყუდნენ მის გალავანს უიმედოდ. სხვა დროს უმოვიათ ცოტა რამ მაინცა და დღეს კი სრულებით ბედი არა სწყალობთ. იდგნენ პირმოკუმულები, ხმაგაკმედილები. ორივე ფიქრმა წაიღო, ვინ იცის, რა ბაღლაში სწინკნიდა მათ ნორჩ გულს! მალიმალ დაეპრანჭებოდათ სახე და ისეთს ამოიოხრებდნენ, თითქოს ქვა ედვათ გულში და მის ამოგდებას ცდილობენო. უცებ ჰაერში გაიზრიალა